

~~1171~~

633.

1855

№. 633.

Maa-rahwa

Rasuline Kalender

ehk Täht-raamat

1855

aasta peale pärast meie Issanda Jeesuse Kristuse sündimist.

Sel aastal on 365 pääwa.

Tartus.

H. Laakmanni kirjadega trükitud.

Märkide seletamine.

● Noor: kuu.	● Esimene weerand.
● Täis: kuu.	● Viimne weerand.
P. püha.	p. pärast ehk pääw.
om. ommikul.	õht. õhtul.
e. l. enne lõunat.	p. l. pärast lõunat.
ts. tõuseb.	lh. läheb alla.
m. ja ' minut.	f. kel, ja t. tund.

Pääwa- ja kuu-warjutamised.

Sel aastal warjutakse päike kaks kord ja kuu kaks kord. Esimene warjutamine on kuu-warjutamine 20. Aprili: kuus om. Se ei ole meie maal nähtaw. Teine warjutamine on pääwa-warjutamine 4. Mai: kuus om. Tema akab enne päwa-tõusmist ja saab k. 4, 28 min. otsa. Kolmas warjutamine on kuu-warjutamine 13. Detbr. Tema ei ole meie maal nähtaw. Neljas warjutamine on pääwa-warjutamine 28. Oktobril. Tema ei ole meie pool nähtaw.

Kasta jägude muudmised.

- 1) Kewade alustab 9. Märtsil k. 5, 30 min. om.
- 2) Suwi alustab 10. Juunil k. 2, 31 min. õöse.
- 3) Sügise alustab 11. Septembril k. 4, 42 min. p. l.
- 4) Talw alustab 10. Deetsembril k. 10, 31 min. om.

Der Druck dieses nur in den Ostsee-Gouvernements abzufehenden Kalenders wird unter der Bedingung gestattet, daß nach Beendigung desselben der Abgetheilten Censur in Dorpat die vorschristmäßige Anzahl von Exemplaren vorgestellt werde.

Dorpat, den 3. Septbr. 1854.

Abgetheilte Censur de la Croix.

Sündinud asjade aea = arv.

Maa: ilma loomiseft arwatakse . . .	5804	aast.
Kristuse sündimiseft . . .	1855	—
Tallinna ehitamiseft . . .	636	—
Tarto ehitamiseft . . .	825	—
Raamatu: trükimise üleswõtmiseft . . .	415	—
Luteruse õige usu üleswõtmiseft . . .	338	—
Peeterburgi linna ehitamiseft . . .	152	—
Wene: riigi walitsuse alustuseft meie Maal . . .	145	—
Suure kooli alustuseft Tartus . . .	53	—
Rõuge: panemise hakatuseft . . .	52	—
Prantsuse Wene: maale tulemiseft ja Moskwa linna põlemiseft . . .	43	—
Meie Keisri, Herra Nikolai I. walit: fuse hakatuseft . . .	30	—

Sel aastal näitab tunnipaht.

1. Januaril 9 minutid tunnikellast tagasi.
1. Weebruari 15 min. — —
1. Märtsil 10 minutid — —
1. Aprillil 1 minuti — —
1. Mail 4 minutid tunnikellast ette.
1. Juunil tunnikellaga ühte.
1. Juulil 5 minutid tunnikellast tagasi.
1. Augustil 5 minutid — —
1. Septembril 4 minutid tunnikellast ette.
1. Oktobril 14 minutid — —
1. Novembril 15 min. — —
1. Deetsembril 5 min. — —

Kaks riisist (**) nädala pääwa arwo: numri ees tähendawad, et on kirikus ehk kroonu-püha, mis kirikus pühitsetakse; üks ainus (*) tähendab, et on mälestuse p., mis kirikus ei pühitseta, aga mil kohut ja kooli ei peeta.

Aasta algamine.

Januar.

Üks aasta jälle lahkunud,
Mul eluigast kadunud:
Kui kaugel aea-tiivad
Beel minu päivi viivad?

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
Reäri p.	Kristuse ümberleikamisest.	Eufl. 2, 21.
**1 Laupääv	Reäri - pääv	
Pühap. p. Reäri p.	Jesus põgeneb Egiptuse maale. Mat. 2, 13—23.	
2 Pühap.	Nabel, Set	
3 Esmasp.	Genof	Selge taewas
4 Teisip.	Metusala	ja
5 Keßnäd.	Siimeon	
**6 Neljap.	3 Kuninga p.	● 10, 28' om.
7 Reede	Melfior	kaunis ilmakene.
8 Laup.	Errart	
1. Pühap. 3. Kuning. p.	— 12 aastane Jeesus templis. Eufl. 2, 41—52.	
9 Pühap.	Kaspar	
10 Esmasp.	Paawli pääv.	Tuulsed
11 Teisip.	Higinus	ja lumesadu.
12 Keßnäd.	Rein	
13 Neljap.	Hilarius	● 3, 30' om.
14 Reede	Robert	sed pääwad.
15 Laup.	Weeliks.	

2. Püh. p. 3. Kun. p. — Pulmad Kaana linnas Joann. 2, 1—11.

31 pääwa.

Reäri - kuu.

16 Pühap.	Erđman	
17 Esmasp.	Lõnise pääv.	Piltwine ilm
18 Teisip.	Grain	ja suured
19 Keßnäd.	Saara	tuuled.
20 Neljap.	Waab. Sebast.	
21 Reede	Ugneta	● 5, 32' om.
22 Laup.	Wintsent	
9 p. e. Krist. ülest. p. — Tõdtegiad wiinamäel. Matt. 20, 1—16.		
23 Pühap.	Emerentsia	
24 Esmasp.	Timoteus	Pehmed ja
25 Teisip.	Paawli ümb.	lumesadused
26 Keßnäd.	Hans	pääwad.
27 Neljap.	Krisostomus	
28 Reede	Kaarel	
29 Laup.	Saamuel	● 4, 52' om.
8. p. e. Krist. ülest. p. — Kõlvajast. Eufl. 8, 4—15.		
30 Pühap.	Ludowika	
31 Esmasp.	Polikarpus	Selge ilm.

1	Januaril tõuseb päike k. 8, 43 m., läheb alla k. 3, 37 m.
11	— — — — 8, 25 — — — — 3, 59 —
21	— — — — 8, 8 — — — — 4, 28 —

Suur Jumal on meid armuga
Ja isaliku hoolega
Neil raskeil päivil kannud,
Meil toitu, tattet annud.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Teisip.	Brigita	
*2 Keisnäd.	Küünla pääw	Külmad ilmad.
3 Neljap.	Hanna	
4 Reede	Weronika	● 8, 38' õht.
5 Laup.	Magata	Kange külmi.

Paastu Pühap. — Kristuse kannatamisest. Suul. 18, 21—43.

6 Pühap.	Peerent	Pehme tuul ja tuifune ilm.
7 Esmasp.	Rikart	
8 Teisip.	Wastla pääw.	
9 Keisnäd.	Tuha pääw	
10 Neljap.	Paulina	
11 Reede	Karolina	● 7, 25' õht.
12 Laup.	Eüwrosina	

1. Pühap. paastus. Kristust kiusatakse. Mat. 4, 1—11.

13 Pühap.	Beeningna	ilmad.
14 Esmasp.	Walentin	

15 Teisip.	Iisrael	Taewas hakab (1. Kwatember.) seletama. Paras tal- ● 11, 59' õht.
**16 Keisnäd.	Walwe pääw.	
17 Neljap.	Konstantia	
18 Reede	Konfordia	
19 Laup.	Susanna	

2. Pühap. paastus. Kananea-maa naene. Mat. 15, 21—28.

20 Pühap.	Gufarius	wine ilm.
21 Esmasp.	Ello	
22 Teisip.	Peetri pääw	Külmad ilmad
23 Keisnäd.	Jobst	ja
24 Neljap.	Madise pääw	
25 Reede	Wiktor	lume sadu.
26 Laup.	Nestor	

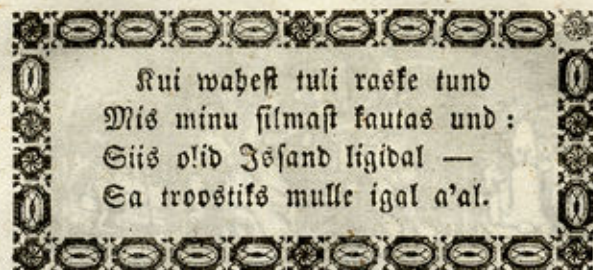
3. P. paastus. Kristus ajab kurja waimo wälja. Suul. 11, 14—28.

27 Pühap.	Klaudius	● 3, 50' p. l. hakab tuiskama.
28 Esmasp.	Juustus	

1. Weebuaril tõuseb päike l. 7, 42 m., lähab alla l. 4, 50 m.

11. — — — — 7, 16 — — — — 5, 13 —

22. — — — — 6, 48 — — — — 5, 37 —

Nädalab ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Teisip.	Albinus	Sula ilm ja pääwa paiste.
2 Keisnäd.	Juliane	
3 Neljap.	Loowisa	
4 Reede	Adrian	
5 Laup.	Meeta	
4. P. paastus. Kristus söödas 5000 meest. Joann. 6, 1—15.		
6 Pühap.	Gottwrid	● 6, 36' om.
7 Esmasp.	Siimo	Wailik pilwine ilm ja paks
8 Teisip.	Perpetua	
9 Keisnäd.	Prudentius	
10 Neljap.	Mikeus	
11 Reede	Konstantin	
12 Laup.	Gregor	
5. P. paastus. Jeesus wiisatas kividega. Joann. 8, 46—59.		
13 Pühap.	Ernst	● 1, 16' p. l.
14 Esmasp.	Matilde	lumesadu.
15 Teisip.	Lungus	Shto tuul
16 Keisnäd.	Gaabriel	

17 Neljap.	Truuta	aeab pilwed
18 Reede	Patritsius	koko
19 Laup.	Soosep	
6. p. paastus. — Kristuse siiesoitmisest. Mat. 21, 1—9.		
20 Pühap.	Ruubert	ja sellepärast
21 Esmasp.	Beenedikt	☉ 4, 19' p. l.
22 Teisip.	Rahwael	wihma sadu.
23 Keisnäd.	Leowil	
*24 Neljap.	Suur Neljap.	Seletab ja
**25 Reede	Suur Reede	
26 Laup.	Maanuel	
Eihawete Püha. — Kristuse ülestõusmisest. Mark. 16, 1—8.		
**27 Pühap.	1. Eihawete P.	hakab jälle
**28 Esmasp.	2. Eihawete P.	☉ 11, 27' õht.
**29 Teisip.	Wiilipina	külmafs
*30 Keisnäd.	Adonis	minema.
*31 Neljap.	Toots	
1. Märtsil rouseb päike t. 6, 24 m., lähab alla t. 5, 59 m.		
11. — — — —	5, 53 — —	— 6, 21 —
21. — — — —	5, 56 — —	— 6, 44 —

Kõik urwakesed paisuwad
Ja tupest wälja kipuwad:
Su näinud unes nende ilm,
Mis ilus kewadine ilm.

Räbalad ja näbala pööwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
*1 Reede	Teodora	Pilwine
*2 Laup.	Teodosia	
1. p. p. ülest. p. — Kinnipandud ülest. Joann. 20, 19—31.		
3 Pühap.	Berdinand	heitlik ilm.
4 Esmasp.	Umbrosius	☉ 4, 55' õht.
5 Teisip.	Maxim	
6 Keisnäd.	Kölestin	Heitlikud
7 Neljap.	Naron	
8 Reede	Gideon	külmad
9 Laup.	Esekiel	
2. p. p. ülest. p. — Hea karjane. Joann. 10, 12—16.		
10 Pühap.	Kustaw	ilmad.
11 Esmasp.	Kasimir	
12 Teisip.	Dli	☉ 7, 48' om.
13 Keisnäd.	Iustinus	
14 Neljap.	Liburtius	Pilwine.
15 Reede	Obadias	

16 Laup.	Karistus	Ilmad
3. p. p. ülest. p. — üürise aea päraft. Joann. 16, 16—23.		
**17 Pühap.	Ruudolph	Trooni pär. sunn. p.
18 Esmasp.	Walerian	hakawad
19 Teisip.	Tiimon	
20 Keisnäd.	Iuulius	☉ 5, 54' om.
21 Neljap.	Adolarius	pehmemaks
22 Reede	Kaajus	minema.
**23 Laup.	Süri p.	Reiserina nime p. 9. l. n.
4. p. p. ülest. p. — Kristuse äraminemisest Joann. 16, 5—15.		
24 Pühap.	Albert	
25 Esmasp.	Markuse p.	8. l. n.
26 Teisip.	Esekiel	Müristamine
27 Keisnäd.	Anastafius	☉ 4, 52' õht.
28 Neljap.	Teresia	
29 Reede	Raimund	toob
30 Laup.	Erastus	

1. Aprillil tõuseb päike t. 4, 54 m. lähab alla t. 7, 9 m.
11. — — — — 4, 28 — — — — 7, 31 —
21. — — — — 4, 2 — — — — 7, 5 —

Sõpit hüab metsa salgu,
Tuule õhus lõukene!
Sundem päikese valgus
Uuest elu sütitamas.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
5. p. p. ülest. p. —	Õigest palumisest.	Joann. 16, 23—30.
1 Pühap.	Wolbri pääw	wihma.
2 Esmasp.	Siigismund	
3 Teisip.	+ leidmise p.	Selged ja
4 Keisnäd.	Lorentina	● 4, 4' om.
**5 Neljap.	Taewa minem.	
6 Reede	Diitrik	soeab kewadised
7 Laup.	Setta	

6. p. p. ülest. p. —	Roemustaja.	Joann. 15, 26—16, 4.
8 Pühap.	Laus	ilmad,
*9 Esmasp.	Rigula pääw	
10 Teisip.	Kotard	S on
11 Keisn.	Panfratsius	
12 Neljap.	Meero	● 1, 51' böse.
13. Reede	Serwatsius	fülm.
14. Laup.	Kristjan	

Neli Pühi. — Pühast Waimust. Joann. 14, 23—31.

**15 Pühap. | Neli Pühi | | Pilwine.

**16 Esmasp.	Teine Püha		Wihmasadused
17 Teisip.	Rikander		(2. Kwatember.)
18 Keisnäd.	Serik		● 4, 39' p. 1.
19 Neljap.	Wilip		ilmad.
20 Reede	Peregrinus		Range
21 Laup.	Triino		

Kolmaino Jumala p. —	Jeesus ja Nikodemus.	Joann. 3, 1—15.
22 Pühap.	Emilia	tuul.
23 Esmasp.	Leontine	
24 Teisip.	Esther	Soeab
25 Keisnäd.	Urbani pääw	
26 Neljap.	Eduard	● 9, 39' om.
27 Reede	Luudolhw	pääwad,
28 Laup.	Willem	

1. p. p. 3. a. J. p. —	Rikas mees ja Saatsarus.	Luul. 16, 19—31.
29 Pühap.	Maksimilian	ja
30 Esmasp.	Sohwia	mürista
31 Teisip.	Wiigand	

1. Mail rouseb päike t. 3, 39 m., lähäb alla t. 8, 14 m.
11. — — — — 3, 28 — — — — 8, 35 —
21. — — — — 3, 4 — — — — 8, 52 —

Muru läigib õilme ilul,
 Väli wilja õnnistusel
 Koidul, lõunal, õhtu wilul
 Töötab looja armu käsi.

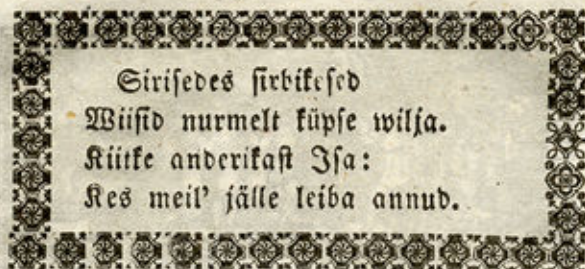
Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Keßnäd.	Kotsalk	mine.
2 Neljap.	Emma	4, 20' p. l.
3 Reede.	Liiso	Selge suwine
4 Laup.	Wridrika	
2. p. p. 3. a. J. p. — Suurest õhto söömaaeast. Kuul. 14, 16—24.		
5 Pühap.	Poniwatsius	ilm
6 Esmasp.	Artus	
7 Teisip.	Eufretsia	Ilm lähäb
8 Keßnäd.	Medardus	soemaks.
9 Neljap.	Bertram	
10 Reede	Blawius	6, 43' õht.
11 Laup.	Barnabas	
3. p. p. 3. a. J. p. — Kradunud lambast. Kuul. 15, 1—10.		
12 Pühap.	Tino	
13 Esmasp.	Tobias	Wäga soe.
14 Teisip.	Tetlohw	Müristamine.
15 Keßnäd.	Wiido	

16 Neljap.	Justina	1. l. näd.	Selge taewas.
17 Reede	Rikander		
18 Laup.	Homer		1, 5' ööse.

4. p. p. 3. a. J. p. — Olge armulised. Kuul. 6, 36—42.			
19 Pühap.	Kert		Heitlikud
20 Esmasp.	Bloorian		tuulised
21 Teisip.	Nahel		ilmad.
22 Keßnäd.	Tiit		
23 Neljap.	Basilius		
**24 Reede	Jaani pääw		3, 19' p. l.
**25 Laup.	Wio Keisri h. sünd. p.		

5. p. p. 3. a. J. p. — Rohkest kala-saagist. Kuul. 5, 1—11.			
26 Pühap.	Jeremias		Wihmasadu.
27 Esmasp.	7 magajade pääw.		Selge
28 Teisip.	Joosua		taewas.
*29 Keßnäd.	Peetri Paawl. pääw		
30 Neljap.	Paawli mället. pääw		

1. Juunil tõuseb päike t.	2, 56 m.,	lähäb	alla t.	9, 3 m.
11. — — — —	2, 55 —	— —	— —	9, 8 —
21. — — — —	3, 2 —	— —	— —	9, 6 —

Nädalad ja nädala p.äawad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
**1 Reede	Leobald Keiserina sünd. p.äaw.	Selge
2 Laup.	Cina Maar. p.	☾ 5, 53' om.
6. p. p. 3. a. J. p. — Wariferide õigusest. Mat. 5, 20—26.		
3 Pühap.	Kornelius	
4 Esmasp.	Ulrik	taewas.
5 Teisip.	Anselm	
6 Keisnäd.	Norbertus	Soeab
7 Neljap.	Demetrius	
8 Reede	Kilian	p.äawad.
9 Laup.	Annikas	
7. p. p. 3. a. J. p. — Jesuse ärastetamisest. Mark. 17, 1—9.		
10 Pühap.	7 wennaste p.äaw	☾ 9, 41' om.
11 Esmasp.	Nadelheide	
12 Teisip.	Hindrik	Ruivad
13 Keisnäd.	Mareti p.äaw	
14 Neljap.	Ponawent	ilmad.
15 Reede	Apostl. lahjum.	
16 Laup.	Hermina	

8. p. p. 3. a. J. p. — Wale-prophetidest. Mat. 7, 5—23.		
17 Pühap.	Aleksias	☾ 8, 11' om.
18 Esmasp.	Rosina	Ranged
19 Teisip.	Haraldus	mürista:
20 Keisnäd.	Elias	mised
21 Neljap.	Taanial	ja tuul.
22 Reede	Maaria Magd. p.	
23 Laup.	Dskar	☾ 11, 12' õht.
9. p. p. 3. a. J. p. — ütlekohusest majapidajast. Luut. 16, 1—9.		
24 Pühap.	Kristina	Taewas
25 Esmasp.	Jakobi p.äaw	pilwetab.
26 Teisip.	Anna	Soemad
27 Keisnäd.	Marta	
28 Neljap.	Pantalon	ja wiimased
29 Reede	Dlewi p.äaw	ilmad.
30 Laup.	Rosalie	
10. p. p. 3. a. J. p. — Jerusalema ärastamisest. Luut. 19, 41—48.		
31 Pühap.	Kristorid	☾ 8, 43' õht.
1. Juulil tõuseb päike E. 3, 16 m., lähab alla E. 8, 52 m.		
11. — — — — —	3, 35 — — — —	8, 36 —
21. — — — — —	3, 56 — — — —	8, 15 —

Oh Jeesand, mis Sa meile annud,
Nüüd võta õnnistada ka;
Mis palge higi kogu pannud,
Meid saago ülespidama.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Esmasp.	Peetri wang. ol.	
2 Teisip.	Hannibal	Bihmased
3 Keisnäd.	August	ilmad.
4 Neljap.	Lominikus	
5 Reede	Dswald	palaw ilm.
*6 Laup.	Krist. äraselet. p.	

11. p. p. 3. a. J. p. — Wariserist ja tõlnerist. Kuul. 18, 9—14.

7 Pühap.	Tõno	
8 Esmasp.	Kotlip	10, 24' õht.
9 Teisip.	Romanus	
10 Keisnäd.	Lauritsa p.	Bihmased
11 Neljap.	Dlga	
12 Reede	Klaara	ilmad.
13 Laup.	Made	

12. p. p. 3. a. J. p. — Kurbist ja keeletumast. Mart. 7, 31—37.

14 Pühap.	Eusebius	Selge taewas.
15 Esmasp.	Ruki Maar. p.	3, 42' p. l.

16 Teisip.	Zisaf	
17 Keisnäd.	Henning	Selge
18 Neljap.	Helena	taewas.
19 Reede	Seebald	Jahet kuul.
20 Laup.	Pernart	

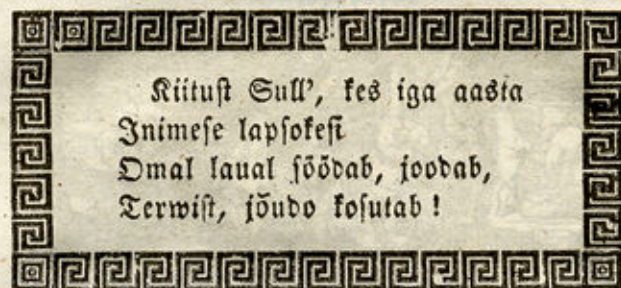
13. p. p. 3. a. J. p. — Preester ja Saamaria-meis. Kuul. 10, 23—37.

21 Pühap.	Rut	
**22 Esmasp.	Wilibert Keisri h.	Soeab
23 Teisip.	Sakarias kroon. p.	10, 15' om.
24 Keisnäd.	Pärtli pääw	Kallid ilmad.
25 Neljap.	Ludwik	Heitlikud
26 Reede	Natalie	ilmad.
27 Laup.	Separt	

14. p. p. 3. a. J. p. — Kümnest pidalitõbisest. Kuul. 17, 11—19.

28 Pühap.	Augustine	Jahedad
*29 Esmasp.	Taani pea mah. p.	ilmad.
**30 Teisip.	Penjamin Trooni pär.	12, 43' p. l.
31 Keisnäd.	Rebeka nime p.	

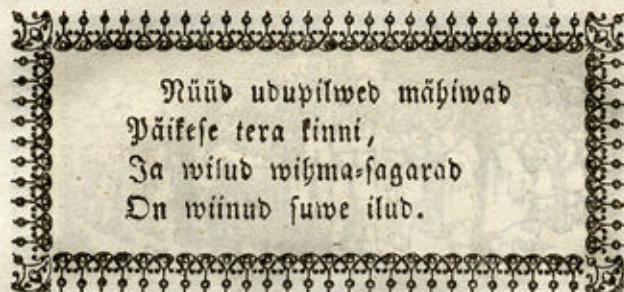
1. Augustil tõuseb päike k. 4 19 m. lähab alla k. 7 49 m.
11. — — — — 4, 41 — — — — 7, 22 —
21. — — — — 5, 4 — — — — 6 55 —

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Neljap.	Ekidiu	Wagane
2 Reede	Gelisa	ja selge
3 Laup.	Berta	
15. p. p. 3. a. J. p. — Mammonast. Mat. 6, 24—34.		
4 Pühap.	Meus	ilm.
5 Esmasp.	Natanael	
6 Teisip.	Magnus	
7 Keisnäd.	Regina	☉ 8, 52' om.
*8 Neljap.	Maaria sündim. p.	☾ 8, 52' om.
9 Reede	Pruuno	☾ 8, 52' om.
10 Laup.	Liina	☾ 8, 52' om.
16. p. p. 3. a. J. p. — Rainsi-linna surnust. Luut. 7, 11—17.		
11 Pühap.	Kerard	Piltwised
12 Esmasp.	Siirus	udused ilmad.
13 Teisip.	Amatus	☉ 11, 16' õht.
*14 Keisnäd.	Risti ülend. p.	
15 Neljap.	Nikodemus	

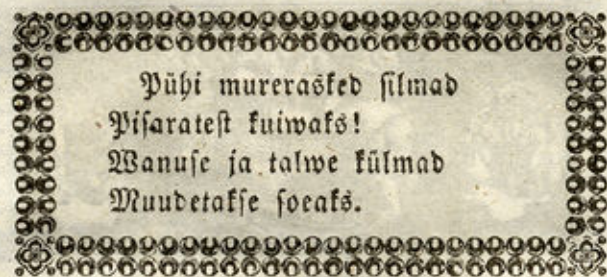
16 Reede	Viina	Segased
17 Laup.	Josepina	ilmad.
17. p. p. 3. a. J. p. — Wee-tõbiseft. Luut. 14, 1—11.		
18 Pühap.	Tõnts	foead
19 Esmasp.	Tints	pääwad.
20 Teisip.	Taana	☉ 12, 55' om. (3. Kwatember.)
21 Keisnäd.	Mateuse pääw	
22 Neljap.	Moorits	
23 Reede	Hoofea	
24 Laup.	Joann. saamise p.	
18. p. p. 3. a. J. p. — Suuremast käsust. Mat. 22, 34—46.		
25 Pühap.	Kleowas	Wilud
*26 Esmasp.	Joann. õpet. p.	udused
27 Teisip.	Udolphw	
28 Keisnäd.	Werner	☉ 5, 15' om.
29 Neljap.	Mihkli pääw	ilmad.
30 Reede	Hironimus	

1. Septembril tõuseb päike k. 5, 28 m., lähab alla k. 6, 23 m.	
11. — — — — — 5, 49 — — — — — 6, 55 —	
21. — — — — — 6, 11 — — — — — 5, 26 —	

Nädalad ja nädala pöörad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
*1 Laup.	Maaria k. ja eesp.	Paljo tuult
19. p. p. 3. a. J. P. — Almatub inimesest. Mat. 9, 1—8.		
**2 Pühap.	Leikuse Püha.	ja külmad
3 Esmasp.	Wolrad	ilmad.
4 Teisip.	Prants	
5 Keisnäd.	Amalia	
6 Neljap.	Luisa	☉ 5, 29' õht.
7 Reede	Simson	
8 Laup.	Saamuel	Hakab
20. p. p. 3. a. J. P. — Pulma riibest. Mat. 22, 1—14.		
9 Pühap.	Jaak	ööse
10 Esmasp.	Arwid, Mai	külmetama.
11 Teisip.	Purkart	
12 Keisnäd.	Walwriid	
13 Neljap.	Teresia	☉ 9, 18' om.
14 Reede	Kai	Selge.
15 Laup.	Hedwig	
21. p. p. 3. a. J. P. — Kuninga-mehe poest. Joann. 4, 47—54.		

16 Pühap.	Teella	Piltwefed
17 Esmasp.	Dolop	ja
18 Teisip.	Luukase pööra	wihmased
19 Keisnäd.	Lutius	☉ 7, 8' õht.
20 Neljap.	Belifias	ilmad.
21 Reede	Ursel	
*22 Laup.	Kaasanip Maariap.	
22. p. p. 3. a. J. P. — Kavalast sulast. Mat. 18, 23—35.		
**23 Pühap.	Luteruse õige usu üleswõtm. p.	Selge
24 Esmasp.	Sewerin	taewas
25 Teisip.	Krispin	ja fange
26 Keisnäd.	Umandus	☉ 9, 22 õht.
27 Neljap.	Kapitolin	külm.
28 Reede	Siimon Juudas	
29 Laup.	Hels	
23. p. p. 3. a. J. P. — Kohtu rahast. Mat. 22, 15—22.		
30 Pühap.	Upsalon	Õhtu tuul.
31 Esmasp.	Wolhwgang	
1. Oktobril tõuseb päike k. 6, 34 m. läheb alla k. 4, 57 m.		
11. — — — — — 6, 56 — — — — 4, 30 —		
21. — — — — — 7, 21 — — — — 4, 5 —		

Nädalad ja nädala pöörad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Teisip.	Pühade pööw	Uduised ilmad.
2 Keisnäd.	Hingede pööw	
3 Neljap.	Tuleman	
4 Reede	Otto	☾ 1, 6' ööse.
5 Laup.	Potta	

24 p. p. 3. a. J. P. — Järl türest. Mat. 9, 18—26.

6 Pühap.	Leonard	Kanged tuuled.
7 Esmasp.	Enno	
8 Teisip.	Brits	
9 Keisnäd.	Leodor	☾ 9, 42' öht.
10 Neljap.	Martin Luter	
11 Reede	Martin piiskop	
12 Laup.	Joona	

25 p. p. Kolmaino p. Jerusalemma ärarikmisest. Mat. 24, 15—28.

13 Pühap.	Eugen	Selge.
14 Esmasp.	Wiidrik	
15 Teisip.	Leopold	

16 Keisnäd.	Otomar	Ilm läheb ☾ 4, 1' p. l.
17 Neljap.	Hugo	
18 Reede	Aleksander	
**19 Laup.	Elisabet	

26 p. p. Kolmain. p. Wiinne kohtopööw. Mat. 25, 31—46.

**20 Pühap.	Wamos Keisri h. troonip. Ennute pööa	külmema.
21 Esmasp.	Maaria ohw. pööw	Selle järele
22 Teisip.	Kristina	lumefadu.
23 Keisnäd.	Eleonora	Külm
24 Neljap.	Joofias	
25 Reede	Katrina pööw	läheb
26 Laup.	Konrad	

1. Kristuse tule. p. — Kristuse sisseõitmisest. Mat. 21, 1—9.

27 Pühap.	Paabo	☾ 12, 9' ööse.
28 Esmasp.	Künter	
29 Teisip.	Ewart	
30 Keisnäd.	Andrese pööw	suurema.

1. Novembril tõuseb päike k. 7, 47 m., läheb alla k. 3, 41 m.
11. — — — — — 8, 9 — — — — — 3, 23 —
21. — — — — — 8, 29 — — — — — 3, 10 —

Kõik taewad rõõmsalt laulavad:
Maa ilma sündis valgus nüüd!
Kõik rahwasugud peawad,
Kell' olid wõlga patu süüd.

Nädalad ja nädala pääwad.	Nimed.	Kuu ja ilma muudmised.
1 Neljap.	Narend	Paras
2 Reede	Käršna	talwene ilm
3 Laup.	Koola	
2. Kr. tulem. p. — Wiimse pääwa tähtedest. Luuk. 21, 25—36.		
4 Pühap.	Parba	8, 47' om.
5 Esmasp.	Sabina	
**6 Teisip.	Nigula pääw Keisri	ja palju
7 Keisnäd.	Antoni h. nime p.	lund.
8 Neljap.	Maaria saam. p.	
9 Reede	Ruudolhw	Pilwene
10 Laup.	Juudit	
3. Kristuse tulem. p. — Joannes wangi-tornis. Mat. 11, 2—10.		
11 Pühap.	Woldemar	12, 30' p.l.
12 Esmasp.	Tiili	taewas
13 Teisip.	Luutsija	
14 Keisnäd.	Nikasiu	(4. Kwatember.)
15 Neljap.	Johanna	ja lume
16 Reede	Albina	

17 Laup.	Hinno	fadu.
4. Kristuse tulem. p. — Joannese tunnistus. Joann. 1, 19—28.		
18 Pühap.	Kristow	Selge
19 Esmasp.	Lot	1, 55' p. l.
20 Teisip.	Abraham	taewas ja
21 Keisnäd.	Tooma pääw	kange
22 Neljap.	Peata	külm.
23 Reede	Tohwer	
24 Laup.	Adam, Ewa	
Joulo p. Kristuse sündimine. Luuk. 2, 1—14.		
**25 Pühap.	1. Jõulo p.	Külmad
**26 Esmasp.	2. Jõulo p.	1, 8' ööse.
*27 Teisip.	Ewang. Joann.	ilmad.
28 Keisnäd.	Süüta laste pääw	
29 Neljap.	Noa	
30 Reede	Taawet	
31 Laup.	Silweester.	

1. Deetsembril tõuseb päike k. 8, 44 m., lähneb alla k. 3, 5 m.
11. — — — — 8, 51 — — — — 3, 6 —
21. — — — — 8, 52 — — — — 3, 18 —

Kroonupühad,

mis kiriku seaduse järel Maa-kirikutes tulewad pühitsebada.

- 1) Jüri-kuu 17. pääwal. Tšesarewitsi Suurwürsti, Aleksander Nikolajewitsi, Weneriigi auujärje pärija sündimise pääw.
- 2) Jüri-kuu 23. pääwal. Meie suure Keiserina Aleksandra Weodorowna nime pääw.
- 3) Jaani-kuu 25. pääwal. Meie suure Keisri ja kõige Weneriigi Walitseja Nikolai Pawlowitsi sündimise pääw.
- 4) Gina-kuu 1. pääwal. Meie suure Keiserina Aleksandra Weodorowna sündimise pääw.
- 5) Leikuse-kuu 22. pääwal. Meie suure Keisri ja tema abikaasa Keiserina kroonimise pääw.
- 6) Leikuse-kuu 30. pääwal. Weneriigi auujärje pärija Suurwürsti Aleksander Nikolajewitsi nime pääw.
- 7) Salwe-kuu 20. pääwal. Meie suure Keisri Nikolai Pawlowitsi walitsuse hakatuse pääw.
- 8) Jõulo-kuu 6. pääwal. Meie suure Keisri Nikolai Pawlowitsi nime pääw.

Meie suure Wene-Keisri suguwõsa.

Nikolai I. kõige Weneriigi Ülemwalitseja ja Keiser, ka Pohla-maa Kuningas, on sündinud 25. Juunil 1796, saab täna 59 aastat wanaks. Tema abikaasa:

Aleksandra Weodorowna, Keiserina, õnna Preisi kuninga Wridriki Wilhelmi III. tütar, on sünd. 1. Juulil 1798, saab 57 aastat wanaks.

Nende lapsed:

1. Aleksander Nikolajewits, Tšesarewits, Suurwürst

ja Weneriigi auujärje pärija, sünd. 17. Aprillil 1818, saab 37 aastat wan. Tema abikaasa: Tšesarewna ja Suurwürstina, Maaria Aleksandrowna, Hessei Suurehertsogi tütar, sünd. 8. Aug. 1824, saab 29 aast. wan.

Nende lapsed:

- a) Nikolai Aleksandrowits, Suurwürst, sünd. 8. Septbr. 1843. b) Aleksander Aleksandrowits, Suurwürst, sünd. 26. Weebr. 1845. d) Wladimir Aleksandrowits, Suurwürst, sünd. 10. Aprillil 1847. e) Aleksei Aleksandrowits, Suurwürst, sünd. 2. Ja. nuaril 1850. f) Maria, Surewürstina, sünd. 5. Okt. 1853.
2. Konstantin Nikolajewits, Suurwürst, sündinud 9. Septembril 1827. Tema abikaasa: Aleksandra Jospowna, Suurwürstina, Sassen-Altenburgi Hertsogi tütar, sündinud 26. Juunil 1830. Nende lapsed: a) Nikolai Konstantinowits, Suurwürst, on sündinud 2. Weebruari 1850. b) Olga Konstantinowna, Suurwürstina, sündinud sel 22. Augustil 1851. d) Wera Konstantinowna, Suurwürstina, sünd. sel 4. Weebruari 1854.
3. Nikolai Nikolajewits, Suurwürst, sünd. 27. Juul. 1831.
4. Mihael Nikolajewits, Suurwürst, s. 13. Oktob. 1832.
5. Maaria Nikolajewna, Suurwürstina, Hertsogi Mat. similiani Leichtenbergi lesk, sünd. 6. Augustil 1819.

Tema lapsed:

- a) Nikolai Maksimilianowits, Prints, sünd. 23. Juulil 1843. b) Eugen Maksimilianowits, Prints, sünd. 27. Jan. 1847. d) Sergei Maksimilianowits, Prints, sünd. 8. Deets. 1849. e) Georg Maksimilianowits, Prints, sünd. 17. Weebr. 1852. g) Maaria Maksimilianowna, Printses, sünd. 4. Oktobr. 1841. h) Eugenia Maksimilianowna, Printses, sünd. 20. Märtsil 1845.
6. Olga Nikolajewna, Suurwürstina, sündinu 30. Augustil 1822. Taulatub Württembergi kuningriigi pärisaga, Prints Kaarl Wridrik Aleksandriga, sündinud 6. Märtsil 1825.

Reisri Jēd:

Maaria Pawlowna, Suurwürestina, Saksen-Weimari maa
walitseja Kaarl Wridriki abikaasa, sünd. 4. Weebr. 1786.

Anna Pawlowna, Suurwürestina, Hollandi Kuninga
Wilhelmi II. lest, sünd. 7. Jan. 1795.

Onsa Suurwüresti Mihael Pawlowitsi lest Helena
Pawlowna, Suurwürestina Württembergi Hertsogi
tütar, on sündinud 28. Deetsemb. 1806.

Tema tütar: Katarina Mihailowna, Suurwüres-
tina, sünd. 16. Augustil 1827; laulati 4. Weebruari
1851 Meßlenburg, Streelitsi herzogi Georgi abikaasaks.

Laada-pidamise pääwad.

Januari-kuul. 7mal: Rijas 3 p. Tartus suur
saksa laat 3 näd. 7 funni 9mal: Wõru linna
lina-laot. 25 funni 30mal: Wolmeris lina-laot.

Küünla kuul. 2sel: Walgas ja Willandis
suur saksa laat 8 p., ja Wõru-linnas kõigesugu
kauba ja hobuse laat 1 p. 4 ja 5mal: Tartus
lina-laot. 15 ja 16mal: Wõnno-linnas lina-laot.
15 funni 17mal: Willandis lina-laot. 22sel:
Wõru-linnas suur saksa laat 8 päwa. 27 ja
28mal: Lemsali linnas lina-laot.

Lehe-kuul. 9mal: Rigola laat, Wööbsus.

Saani-kuul. 11mal Wõnno-linnas 7 p. 23mal:
Saani laat, Willandis 2 pääwa. 26mal: Wõru-
linnas weiske-laot ja 27mal: Walgas. 29mal:
Peetri laat, Tartus ja Tarwasto mõisas.

Eina-kuul. 2el: Karssimõis. 20: Pernus saksa
laat, 3 n. ja Rijas willa-laot 3 p. 26: Wolmeris

Leikuse-kuul. 10mal: Walgas. 15mal: Helme
mõis. 2 p. 24mal Lauritse laat, Meosekatse mõisas.

27mal: Wastsemõisas, ligi Willandi linna

29mal: Kilinga mõisas, Saarde kihelkonnas.

Mihkli-kuul. 2el: Abja mõisas, Halliste kihel-
konnas, 2 p. 4mal ja 5mal: Sindi mõisas ja

Räpinas. 6mal: Taakerbera mõisas, Helme kihel-

konnas. 8mal: Kastna mõisas, Tõstama kihel-

konnas, ka Põlwe ja Rõuge kiriku juures, ja Tartus.

10mal: Mõnniste mõisas ja Oldre mõisas. 13mal:

Perawere mõisas, Jakobi kihelkonnas. 14mal:

Wana-Ants mõisas, Kraawi kõrtsi juures, 2 pääwa.

15mal: Põltsamaal, 2 p. 16mal Kirepi kõrtsi

juures. 18mal: Hudro mõisas. 20 ja 21el: Wänd-

ra mõisas, 2 p. 21el: Sänna mõisas, Rõuge kihelk.

24mal: Mihkli laat, Willandis ja Wõru-linnas,

2 p. 29mal: Mihkli laat, Tartus ja Walgas,

2 p., ja Kawanurme laat, Wastselinnas, 2 p.

Wiina-kuul. 1sel: Kuresaare linnas, 3 p. 6mal:

Luutsnikki mõis., Rõuge kihelk. ja Tarwasto

mõis. 7 funni 9mal: Wõru-linnas lina-laot.

9 ja 10mal: Lemsali linnas lina-laot. 10mal:

Räo mõisas, Pilistwere kih. 15mal: Luusti-

were mõisas ja Driko mõisa kõrtsi juures.

Talwe-kuul. 1sel: Tartus lina-laot. 10mal:

Mustwee-külas, Tõrma kihelk., Peipsi rannas.

10 ja 11mal: Wõru-linnas weiske-laot. 20mal

Walga linnas lina-laot. 25 funni 27mal: Wil-

landis ja Wolmeris lina-laot.

Jõulo-kuul. 6mal: Wööbsus, Räpina kihelk.

10 ja 11mal: Wõnno-linnas lina-laot. 27mal:

Walgas, suur saksa laat, 8 pääwa.

Eesti-maa Kubernemangus.

Januari kuul. 7mal ja 8mal: Oriskal. 10mal ja 11mal:
Haapsalus. 17mal ja 18mal: Koloweres. 19mal:
Raplas. 27mal ja 28mal: Rakweres.
Küünla-kuul. 2el ja 3mal: Paldiskis. 3mal: Paides.
26mal: Lihulas. 3 p.
Jaanis-kuul. 16mal ja 17mal: Rakweres. 20masti kuu ot-
sani: Tallinnas. 25mal: Paides.
Mihkli-kuul. 10mal ja 11mal: Paides. 14mal ja 15mal:
Haapsalus. 21el ja 22el: Paldiskis. 24mal: Lihulas.
24 ja 25 mal: Jõhvis. 26, 27 ja 28mal: Tallinnas.
29mal: Rakweres. 29mal ja veel 2 pööra: Reblaste
mõisas ja Keila kiriku juures.
Wiina-kuul. 4mal: Raplas. 7mal: Jõeletmes.
Jülo-kuul. 16mal: Märjama kiriku juures. 19mal ja
20mal: Reblaste mõisas, lina müümise laat.

Linna = wahed.

Tartust on	Narwa	186 $\frac{1}{4}$	wersta
— —	Peeterburgi	324	—
— —	Tallinna, Põltsama kaudo	186	—
— —	Walka	82	—
— —	Wolmeri	132	—
— —	Riiga	240	—
— —	Perno, Helmemõisa kaudo	180	—
— —	Willandi, Rõngo kaudo	99	—
— —	Wõru linna	65	—
— —	Petseri	109	—
— —	Pihlwa	165	—

Ruda inimesed iseennast petawad.

Meie wõime asju ja inimesi, mis meist kaugel on, ja keda meie filmaga ei näe, mõtes nii elawalt meele-
tuletada, kui seisaksid nad praego meie filmade ees, ehk kui oleks nende kaju meie waimu ette maalitud. Seda meie sees elawat waimuliku wõimu nimetaks luulemise, ehk seesloomise, wäeks, mis üks neist kenamaist Jumala poolt meie hingele kingitud armu-
annetest on. Selle wäe läbi wõime armsaid omak-
sid, tutawaid ja sõbru, kes meilt kaugel elawad, ehk juba seal paremas ilmas on: elusarnatsees kujus waimu filmaga näha. Meie wõime mitmeid kaugelist paiku ja kohtas mõtes endale nõnda ligistada, kui oleksime seal. Meie wõime möödaläinud rõemu ja raskeid päiwi tagasi kutsuda, ja luulemise wäel õnne ja kurwastust tunda, nii sagedast kui ise tahame. Riisamuti wõime lootusel tuulewad asju juba ammu ettemaitseada, enne kui nad käte jõudwad. Seemneid mulla põrmu wisates, näeb künnimees juba tulewat aega, kus wadest kõrred tõusnud, mis diisewad ja rohked wilja kannawad. Ema ja isa rõemuetawad ette aegu täiskaswanud tütre wai poea abi peale, kui mähitud lapsel alles kätis magab. Rammuta haige rõemuastab omas walusängis metsa ja nurme

ilu peale, kuhu ta loodab tuulutama minna, kui jälle natuke toibuma hakab; ja üks raske haige, kellel enam elulootust südames ei ole, unustab walud ja piinad, taewa rõemusi ette maitsedes, mis luulemise wäl tema waimu silma ees nähtawalle tõusewad. Mida noorem, tugewam ja elawam meie waim on, seda selgemalt paistawad kõik luulemise kujud, mis meie hinges sünniwad.

Alga luulemise wägi mõib meile ka asju ette maalida, mis meie ial ei ole näinud ega kuulnud, ja mis koonist maapealses nähtawas ilmas leida ei ole. Seisugused walekujud, kui: sarwilised hobused, tiirwadega sikud, laheminaga inimesed, sulgis kalad, neljajalgse linnud, ehk puud, mis õunade asemel worstisi kaswatawad — on kõik üsna petused. Kes nõndasugusid luulemise walekujusi tõeks arwab, se petab iseennast wäga. Kes lapsepõlwele midagi imelikku ehk kolemat lugu teise suust kuuleb, mõib seda hõlpsalt endale hirmutuseks sünnitada luulemise wäl, liialte, kui ta kartlik on. Sest kuulnud lugu astub seal, kui sündind juhtumine silma ette.

Looja tarkus on luulemise wäge meile seeki kinninud, et meie waim ial mõteta ei pidand seisma, waid ka seal, kus meie tööta seisame, ehk seisugust näputööd walmistame, mis mõilemist ei tarwita, endale kaunist arawiidet nõiks walmistada. Se, kes teiste kasuks hääd tööd toimetab, pidi Looja tahtmist mõõda juba enne õnneliku rõemu tundma, kui

töö walmis saab. Alga et inimene Jumala armu andeid õigel kombel ei osta pruukida, sellepärast pruugib ta ka luulemise wäge sagedast endale kahjaks. Tema waewab ennast etteagu wiletsuste kujudega, mis tulewal päwil arwab tulema, ehk koormab ennast mõõda läinud raske tundidega. Jah, ta sünnitab endale hirmu ja kartust niisugustest luulemise wale kujudest, mis koonist mõimalikud ei ole. Seie kohta tulewad kõik tühjad rahwa suus liikuwad loric arwata, mis

Lõunidest, Kodukäijatest ja nähtawast Waimudest

räägitakse, keda ebaust siin ja seal awalikust arwab saama. Nõnda arwatakse neid kartuse läbi sündinud walekujusi, kiriku ja matuse kohtade ligidal kõige rohkemast liikuma. Mitu ebauslikud rumalad ei usalda pimesas nimetud kohtadesse minna, ega üksi surnu juure jääda. Mõned ei tohi pimesas üksi toa ukse ette astuda, ehk wärisewad juba toas, kui nad midagi kogemata kolinad kõsel kuulewad. Suhtuks neid kedagi wõerast kõsel kogemata õnnetusel abiks kutsuma, nemad ei julgeks toast wälja minna. Üks ebauslik kartlik inimene, kes pimesas metsast läbi lähäb, saab mitukümmend korda puid ja muid kändusi wiirastuseks arwama, kellele tema luulemise wäl sarwed ja tulipõlewad silmad pähä loob. Sarwed olid läharad oksad, ja põlewad silmad pimesas hülisaw mädanend puu.

Meie rahwa keskel liigub paljugi mitmesugusi tühja jutusi tontidest ja kodukäijatest, mis siin ja seal tõeste nähtud peawad olema. Siin tunnistab üks teise walest tõeks, ilma et kedagi ise asja oleks näinud. Suurem osa neist jutudest on ennemuistised, ehk ebausud pärandused, mis üks lergeuslik teisele luisanud, ja sedawiisi ühe põlwe suust teise põlwe suhu ulatavad. Sest ep se siis tuleb, et üks ja sesama lugu mõnikord kümnes kohas pidi juhtunud olema, aga igas kohas ita natuke teisiti. Küsid sa jutumehe käest, kas tema ise ial rääkimise sarnalist lugu oma silmaga oli näinud? siis kostab ta enamist: „Ei mina küll, aga minu kadund suur-isa ehk onu ja tädi olid meest tunnud, kellele lugu nähtawaks saanud.“ Kus jutu-juur kadund onude ja tädide hana rünkalt wäljakaswab, seal wõid sa julgest tunnistada, et selge wale on; seal oli igakord kartus luulemise wäl arwatud nägemist ilmale toonud. Lendawad tulekarwa waranduse kandjad, mis siin ja seal katuse olwist sissepugesid; waimud, mis maha maetud rahahaukusi hoidwad; walged kujud, mis kellegi surma ette peawad tähendama; õõsised laudade wiiskamised lakkas; mustad kuded, kassid, wareksed kiriku-akid ja muud nende sarnatsed, mis kestööl surmuse ligi tuliwad; rändawad kodukäijad ja kuuse koortest kasulaga maja-tontid, keda peremees ehk perenaine salaja olid söötanud: on kõik tühjad wale-sünnitused. — Mõnda peawad — lorisewad ruma-

lad — mõnes majas kambriid ehk tubasi leitama, kus kedagi rahuliste ei wõi magada, waid ita, kas kujusi näab ehk kolinat kuuleb. Kus meie juhtumise kombel ühe kodukäija nägijaga koko saame, ja asja sügawamalt läbi kuuleme, siis leiame igakord, et kõik haritut loodud kombel oli sündinud. Kõik imelikud tükid oli waatajale luulemise wäl kartus loonud. Waimudel ei ole keha ega kaju, mis meie silma wõiks paista, sellepärast, sõber! kui kuskil midagi kahtlast asja pimedas sinu silma peaks juhtuma: mine aga julgest selle peale ja sasi kahe käega kinni! Wiga ei ole seal juures ial karta.

Siin tahame lugejalle paremaks seletuseks mõned tõelikud juhtumised lisaks panna, kellest igaüks wõib näha saada, mis hõlpsalt inimene iseennast wõib neis asjus petta. Mida kindlamast keegi ebausud küttes seisab, seda enam walelujusi saab luulemise wägi temale sünnitama.

Suwel 1797 seisib Preisi-maal, Mindeni linna ligidal, ühes wanas kuninglikus lossis üks wäepealik oma soldatidega korteris. Ühes teises lossi osas elas üks kohtuwanem oma perega. Sesinane wanal aeal ehitud hoone oli wäga kindel olnud, kuda lagunend müürid ja tornid ümberringi Sue praego tunnistasid. Tornide ja müüride al olid suured keldrid ja pitad urkawiisi wõlwitud salateed, mis risti ja põigite maa al jookswad, ja kus wanal waenupäiwil

inimesed warjupaita leidsid. Ruda enamiiste kõiges niisugustes paikades lugu, nõnda räägiti ka siin, et enne mõnda wiirastust salateedel kuulda ja näha oli olnud. Eõamehed naersid igaford, kui neile waimude rändamisest midagi räägiti. Ommetegi pidi wiimaks naljaks arwatut loost tõsi tõusma. Üks soldat seisis kaunis walgel suwe ööl wahi korral ühe wana torni wärawa ees, kust kitsas trep ülesse senna kambri wiis, kus pealiku korter oli. Waht kõnnib, püüf õlal, edasi tagasi wärawa ees, kui äkitselt üks walge hobune õue peal nähtawaks saab. Wäljast ei wõinud elajas senna tulla, sest ümberringi õue jooksid kindlad müürid, ja wärawad olid lukus. Hobune wahtis hiilgawal sõraskmil wahisoldati peale. Julge südamega mehel ei olnud kartust, waid tema pidas nõuu, hoost kinni püüda, lootes hommikul peremehe käest jooduraha teenida, kui hobuse käte wiib. Terasemalt waadates nägi mees, et kimlil terawa kõrwade taga suured silu sarwed seisis, ja inimese jalad al olid. Seal kukus mehe süda püsti ja tegi jalad nii raskeks, et sammu paigast ei jõudnud tõsta. Tema mõtles: „Kui sina mulle midagi wiga ei tee, siis ei taha ka mina sinu külge puutuda.“ — Torni kel löi praego üks, seal kadus hobune ära, kui oleks ma siise waunud. Müüd ajas hirm mehikesel iulksed püsti kui sea arjaksed; hirm oli teda küpsetanud, et ta sõna ei wõinud suust wälja saada, kui teine mees teda wahisorralt peastma tuli. Pääwa walguis tõi

teisel hommikul mehele julgust ja tegi keelepaelad wallali; tema jutustas oma õõsest imelikku lugu teis-tele; jut tõusis aegamööda ka pealiku kõrwa, kes seda asja naeruks pani. Aga kui sest nähtud hobuse waimust pikemalt sõameeste hulgas suuremat lori tehti, kui pealiku meelepärast oli, ja tema nägi, et mitu wahwa sõameest tondi kartuse küttesse langes, siis laskis ta tondinägijat oma ette kutsuda. Siin sõitles tema soldatit ebausliku meele ja tühja kartuse pärast; selle peale andis ta kõigile alamatele kindlat käsku: et esimene, kes õõsel kimlit jälle silma pidi saama, sedamaid tema toapoissi pidi kutsuma. Toapoissile kinnitas pealik: „Sina pead mind unest ülesse äratama, et ma oma silmaga wõin lugu näha saada. Mis nüüd sündis? Enne kui nädala pääwad mööda jõudsid, tuli toapois ühel ööl herat äratama; sest kimmel hobune seisis jälle sealsamas kohas, kus teda esimest korda oli nähtud. Wäepealik tegi kobe kõra; rahwas jooksis igalt kohalt koku, ime-elajat waatama; ka kohtuwanem tuli oma sulastega senna. Lugu oli tõssi! kimmel seisis nende silmade nähtawal. Aga mees wõib küll arvata, mis suur nende imeks panemine oli; sest ei pealikul ega kohtuwanemal olnud niisugust hoost tallis, mis ennast oleks wõinud lahti kiskuda ja hoowi peale tulla. Kinnast luku pandud wärawad tunnistasid teiselt poolt, et wäljast kedagi siise ei wõinud peasta. Siiski nägi pealiku herra, et hobusel ei silu sarwi pääs ega inimese

jalgu al ei olnud; waid sarwed ja inimese jalad oli wahisoldati kartus luulemise wäe abiga elaja külge lisanud. Mehed läksid hobuse ligemale ja tahtsid teda kinni püüda. Ühekorraga hakas kimmel taganema; ei jäänud temast suuremat järele, kui üks paljas warjufuju müüri külge. Kui asja lugu sügawamalt hakati läbi katsuma, siis leiti wiimaks, kust hobuse warjufuju seinamüüri külge oli sündinud. Teise pool hoowi, ossekohe müüri seinaga wastastiku seisid üks magadis kambri aken; senna akna ruutu külge oli üks hobuse fuju maalitud. Kui nüüd kogenemata toas põlewa küünla walguis nõnda hobuse fuju peale langes, et wari müüri kohta puutus, siis tõusis kimmel hoowi peal nähtawaks. Se asi sündis üksnes siis, kui küünla kõrgus nõnda juhtus, et tulewalguis maalitud fuju lehtpaita kukus. Kui küünal teise kohta pandi ehk ärakustutati, siis kadus ka hobune hoowi pealt.

Saksa rahwal on mõnikord laternid maalitud klaasidega, mis nõnda tehtud, et kui küünal laternis põleb, tulewalguis klaasi peale maalitud kujud, eemale seina peale wiiskab.

Se õpetud mees, kes ülemal kuulutud jutu ühte faksakeele raamatusse ülespannud, lisab weel kaks tondi lugu juure, mis tema ise näinud ja mis selge tõsi peawad olema. Tema räägib nõnda:

„Mul oli poisilise põlwes kaks weikest trummi; nende peal paristasin mängides enamist hommikust

õhtuni, kunni isa käest käsku sain, trummid toalaka wia, kust neid iljemine mõnel arukorral mängiks tohtisin wõta. Need trummid hakkasid ühel päawal pärast lõunat iseenesest laskas parisema, ja paukusiwad nii korra pärast teine teise järgil, kui lööks kedagi kepikestega nende peale. Aga laskas ei wõinud inimese looma olla, sest üks oli lufus. Mina läksin tasailukeste treppi mööda ülesse, luurisin salamahti ukse wahelt ja nägin et trummid omal paigal seisid, ja ei kedagi nende ligimail nähtawal olnud. Siiski kuulus trummimise parin ühtepuhku pumps, pumps! minu kõrwa. Südant wõtes läksin ma rutust ligemale; seal leidsin siis silmapilgul trummali, kes minu trummid oleks hukanud, kui ma temale mängimist ei oleks keelanud. Wihma oli sadanud, ja katukse ari ülewal ühes kohas wigane. Siis seimitsenud wesi oli ühe laua peale koko walgunud, mis kõrgel pennide peal seisid; sealt kukus wesi tilguti mõlemalt poolt laua sõrwa minu trummide peale ja tegi seda naljakat parinad.

Mooremehe põlwes olin ma ühe mõisniku poea juures koduõpetaja. Seal juhtus ühel päawal mitu inimest kuulma, kui mina oma koolilapsele seletasin, et tontide, kodukäijate ja muu wiirastuste kartus üsna tühine on. Õpetusele lisasin mõne sündsa jutu sõrwa, kust igamees wõis näha, kuidas inimene isa iseenast petab, kui tema niisugust asja usub. Üks neist jutu kuuljatest pahandas meelt minu ust:

mata olemise pärast, maenitses mind ähwardates, et mulle eneselle üksford midagi niisugust juhtuda võiks, mis mulle paremat õpetust annaks. Mõni aeg pärast seda magasin ma sängis, seal kuulus lahin minu kõrva, kui pääks kedagi salamahhti woodi ligidalle tulla. Silmapilgul tuli mul meele: se ei wõi kedagi muud olla, kui sesama mees, kes mulle viimati ähwardas, et ma pidin kartma hakama. Mina walmistasin ennast selle wasto, hirmutajale näidata, et ma ennast ni kergel kombel ehmatada ei lase. Ühekorraga kulus seinapoolt sängi küllest otse: kui üks raske kot minu peale, ja wõtis üks käsi, mis külm kui jää purikas oli, minu käest finni. Siin ei ole enam nalja, mõtlešin mina; esiteks peame katsuma, kas lugu tõsi, wai unenägu on? Mina tõusin istukile woodisse, kiskusin silmad laiati ja waatasin ümber. Tuba oli eleda kuu-paiste läbi walge kui pääwal, woodi seisis seina ligi, et linnu põega seina ja woodi wahese ei mahtund, ega olnud ei sängis ega põrandal midagi wõderast näha; ja ita weel tundsin rasket koormat enese peal rudjumas, ja külm käsi pigistas minu kät kinnipidades. Wismaks peasin ma une paelust ja nägin, kus nägemata tont asset pidas: se oli minu parem käsi, mis pahemast käest finni oli wõtnud. Parema käsi oli magades teki peale, pahem teki alla juhtunud, aga külm talwe bö oli toa jahutanud ja teki peal seisma käe palju külmemaks teinud kui teki aluse teise käe. See ja

külma tundmine oli tõsine, kõik muu asi unenägu olnud, nõnda kui teised unenäud. Aga sest oleks kena tondi ehk kodukäija jut wõinud tõusta, kui mina hirmuga pää teki alla oleksin pistnud ja silmad finni wautanud."

Siin wõiksin sada nisugust jutust üles kirjutada, kus kõi nõnda sündis, et kuskil kodukäija ega tondi abi tarwis ei läinud. Kes seda kindlast meeles peab et kõigetargem ja armulisem Jumal nii halpi asju maa peal ei wõi lasta sündida, kui suurem hulk loritud wiirastused on, ja kes kohe jülgest waatama läheb: se ei sa ial tonti ega kodukäijat näha, niisama wahse kui nende kolinad kuulma. — Enese juhtumisest wõin lugejale weel tükkise lisaks panna.

Noorel põlwele elasid mina Tallinnas ühes suurel majas, kus enam tubast kui inimest seos oli. Minu weike korteri kõrwas seisid kaks suurt tuba enamist kõige aasta tühjad. Paar trepi kõrgemal suri üks wana preili, ja et trep wäga kitsas oli, sellepärast kanti surnu kirstuta trepist alla, pandi siis puusärki ja wõfeks senna tühja tuba seisma, mis minu toa kõrwas oli. Shtul lukutasin ma ukse finni ja heitsin magama. Et rotid igal ööl tühjas toas kolistasid, oli mulle tutaw asi, aga ei tea kust se tuli, et nende kolistamine nüüd ühekorraga minu meelest koledaks läks. Mina ei kartnud, enda teades, kül surnut, siiski ei wõinud ma magama uinuda; kõrwad olid palju ärksamad kui muidu. Kolin ei wõinud rotidest

üks tulla, sest mina kuulsin mituforda komps! komps! kui inimese sammusi põrandal, wahel wahel jälle kabinat, kui käiks kedagi naisterahwas siidi kleidiga ümber. Äkitselt kuulin selgest eesttoa ukse lahti paufuwad ja mehe saapa talla jäljed minu ukse poole liufuwad. Wist wõis minu eal wabiseda, kui ma arglikult küsisin: „Kes seal on?“ — Ma kuulasin ärtsaste, aga ei saanud wastust ega kuulnud ka tupastulijat wälja minema. Hirm ajas mul keha igitsema, et kui weest wälja olin tõmmatud. Wärisewa käega tõmbasin teki ja lina üle pää, ja palusin Jumalat, koledat ööd lühendada; und ei tulnud seal enam silma. Ühekorraga — oh seda hirmsat lugu! — hakab üks wõeras käsi oma sõrmedega taps, taps! minu jalgu katsuma, tapsib siis ifa tõrgemalle ülestatules, kunni ta pärast sõrmed minu rindade peale paneb. — Kisaga, kui oleks kedagi praego tahtnud mul tõrist kinni hakata ja elu seest wõta, kargasin ma woodist keest põrandalle! Kuu walge walguistas tuba, ja üks suur must kass seisis põlewa filmadega minu woodi al; sealt kargas ta laua peale ja kadus ära. Mis se muud wõis olla, kui kodukäija? — Alna ligemalle astudes, nägin, kust tont oli tulnud ja kuhu ta läinud. Üks toa tuulutamise tarwis tehtud flap-aknaruutu oli õhtu unustatud kinni panna; kass oli sealt sisse tulnud ja iljemine wälja läinud. Ehmatuse läbi soeaks läinud weri ei lastnud mind enam magama heita; ma panin riided

selga ja läksin ulitsale keha ja meelt jahutama. Turule jõudes lädi kel firiku tornist kaks. Seginane poisikese põlwe ehmatuse oli seda õnne toonud, et mul iljemine ial enam kodukäija kartust ei tulnud.

Mõned inimesed waewawad ennast sellega, et nad waleluulemise abiga usuwad, kuidas

Nõiad, sortsid, kurjad-filmad ja targad

neile kõiksugu wigadusi, tõbest ja õnnetusi peawad tegema. Reid nimetud rahwa sugu ei ole kuskil maailmas leida, waid igakõrs, kes ennast nõiaeks ehk targaks laseb sõimata, annab sellega tähte, kuidas tema ümberkaudo üsna ebausklikud, mõistmata inimesed elawad, kelle rahakukruid tema petuse läbi saab tühendama.

Mitmesugused haigused ja wigad wõiwad inimesele tulla, kellest meie ei tea, kust nad on hakanud, aga arstid teadwad seda selgeste. Teadmata rahwas räägib: tõbi on mulle pandud, ehk tõbi on tuulest tuluud. Mõlemal korral peab üks kuri inimese tõbesünnitaja olema, kes kaugele wiga tuulega teise külge läkitab! Kuidas wõib üks mõistlik inimene nii rumalat lori uskuda, ehk seda karta? Jumal ükski wõib tuule tiirul ja õhu rüpes midagi saata, kui ta tahab, aga üks wõimatu nõrk inimese loom ei wõi oma wiha ega kurjust tuulde panna, ei ka midagi tõbe teisele läkitada. Kõik tõbed tulewad loodud korral.

Tõbede furnamine mõib inimese keha ja meele, mõistust teiselt moondata, iseäranis leitakse wähest haigeid, kes haiglikul luulemise wäel imelikult wigast endal arwawad olema. Nõnda on seda nähtud, kus üks ja teine ennast klaasist usub tehtud olema; mõni kardab, et käed ehk jalad klaasist on ja ei raadsi neid kuhugi panna; mõnel teisel on laululind päa sees, kaas, hiir, kon ehk muu elukas kõhus; mõnel neli ja wiis konna ühekorraga! Lapsi leitakse sagedast, kes palju süa tahtwad ja siiski äralõpetawad, mis enamiste soolikade läbi sünnib. Nõnda katab mõnikord lehm piima udarast, kui ta kogemata se sugust rohku juhust sööma, mis temale wiga teeb; ehk hobused mõiwad äkitselt otsa lõpeda, kui hooletu sulane üleliiga koormat peale paneb, ehk hoost soealt jookab, teise korra jälle palawal kuiwal aeral jootmata jätab. Seal arwawad siis rumalad inimesed: et haige inimestele ja elajatele wigad peale olid pandud, et lapsi kosumine ärawõtetud on. Sortsid ja nõiad pidid kuradi abiga tõbe, kas nõia keraga ehk muul wiisil teele saatma. Teised olid kawalamad petised, ütlesiwad: meie mõime peale pandud ja tuulest tulnud wigale abi teha; meie paneme, kui tahate, weel raske wiga sellele, kes teile kahju oli teinud. Remad tegid mitmeid wiisi tempusi, pobilid sõnu wiina sisse, mis haigele jua anti, ehk misga teda peeti; mõnikord keedeti ka maarohtusi ja anti haigele sisse. Saab mõni haige aegamööda

wägewa elurammu läbi terweks, siis võidakse: se ehk se küla arst wai maa-tark on temale abi toonud; se oskab iga wigale wastust teha. Sedawiisi tuleb rumalate lori järel teisi weel rumalamaid, need usuvad, et mõnel maana, ja tuule-targal meelewalda on, misga nad nõia ja kuradi tööd tühjaks teewad. Kes neilt abi lähäb otsima, peab rohkest andeid wiima, raha maksma ja mõnikord weel teist tasumist tõutama, mis sügisel käte wialse. Neid kuulsaid tarkasti weetakse ühest kihelkonnast teisi, lunastatakse nende käest sõnu tõbede ja wigade wastu, lastakse warga kaju wiina-pudelis näidata, Saksa wiha külast mõta, kenne seest wälja ajada ja muid imetegusi sünnitada.

Järwa-maal elas — mõni aastad teed — üks pödeja naisterahwas, kes tõeste uskus, et teine kure inimene konnad tema sisse oli laskinud. Tema läks Rakwere ligidalle ühe kuulsa targa käest abi otsima. Tark ütles, kui tegija kaju wiinast näha oli saanud: „Sinu konnad on kolme abelaga finni lõidetud, aga mina peastan sind siiski nende käest. — Tema andis naisele rohku, mis naine teisel hommikul enne päawa tõusu sisse pidi võtma. Kui ta rohu peale pööritama, ehk oksendama hakkas, siis käskis tark: pimedas nurgas ämbriisse oksendada, ämbri pealt riidega finnikata ja tugewasti wastu hoida, et wäljatulnud elukad enne ei peaseks, kunni arst senna jõuaks. Kõik sündis nõnda, kuidas ette

üteldud. Tark ütles, kui ämbri nurgast pääwa walgele tõi: "Sina ei ole tugewasti kinni pidanud; wanad on wälja peasnud ja kaks poega aga järel jäänud," — seda üteldes wõtis ta kaks weikest konna ämbri, mis ta naisele näitas. Naine aga sai terweks. Et tark ise konnad kaasa oli toonud ja neid ämbriisse pannud: seda wõib iga mõistlik inimene arvata; niamuti ka seda, et naisel konna siskonnas elamas ei olnud, waid wale luulemise wägi oli konna sünitanud. — Seleparast, armas lugeja, mis ebausti nõidade ja sortside kohta loriseb, se on ääna tühi petuse asi, mis enamist wanast pimedast aegast päritud on, aga meie päiwil kuskil ei kõlba uskuda.

Maa peal kaswab mitu iseliku rohutaimet, mis inimese uimaseks teeb, nõnda et ta raske une sisse langeb ja magades nii elawalt und näeb, kui sünniks unenägu kuu tema ärkaja silma ees. Wanal aegal leiti petisi, kes niisugust rohtust ja nende uimaseks tegewad wäge tundsid. Kawalad petisid lorisesid ebaustliku rahwale, kuida nad wõisid rahakandjaid ja tontisi teha, mis peremehele wara kogu pidid kandma. Teistele lubasid nemad imewoli anda, misga nad ennast liba-hundiks ehk muu elajaks wõisid moonnada. Aga kes kõid nõiduse sügawused põhjani tundma soowis saada, se pidi nimetusõrmest natuke werd andma, mis läbi ta põrgu orjaks pidi kihlatud saama. Kui niisuguse rumala lori läbi lähe ebaustliku inimese luulemise wägi elawaks oli

läänud, siis anti temale uimaseks tegewat rohtu sisse, et ta magama uinus. Müüd teab igalüks tähele panija, kuida isa unenäus enamist niisugused asjad meie ette tulewad, mis peale meie õhtu olime mõtelnud. Seal sündis, et mõningad unenäus liba-hundi kombel ehk tuulispaskil ümber sõitsid, wabel wana sarwikuga ennast kihlastiwad ja muud alpi asju tegid. Raskest unest ärkades olid pään nõnda uimased, et mitu waest petetud looma unenägu tõsiselt juhtumiseks arwasid. Nemad rääkisid oma lugu teistele, teised läksid asja ise katsuma ja leidsid seda sama; se läbi tõusis nõidade hull pääw pääwalt suuremaks.

Wanal aegal leiti ka suurema sugu rahwa seas enam kerge usklikusi kui praegu, sest õpetuse tarkus ei olnud maa ilma weel nõnda walgustanud, ja õn saks tegew Kristi-ust mitmes paigas ebausuga segatud. Sealta se siis tuli, et nemad rahwa keskel liikuwad nõidade lori uskuma hakkasid, ja wiimaks kindlaste ära keelasid, et kedagi sortsi ja nõia ammetit ei tohtind pidada, waid keda selle pealt kinni tabati, seda pidi surma kohtus hukka mõistatama. Kui siis kellegi õnnetuma inimese peale kahlast jutu tõsteri, et ta nõid pidi olema, siis wiidi teda kohtu ette ja piinati niikaua koledal kombel, kunni ta wiimaks enam walu ei jõudnud kannatada, waid ennemine tunistas: "Jah, mina olen nõid!" Siis hakati neid uest piinama, kunni nad oma tutawaid pidid tunnistama, kes ka nõia tempust pruukisid. Mõned raskest

piinatud loomad nimetasid walu pärast hulga inimest, kes neile meele tulid. Neid pandi ka wangi ja piinatati nii kaua, kunni nad enda peale tõstetud walet tõeks tunnistasid, — sest lühikene surmawalu näitas palju kergem kannatada, kui sennane raske piinamine tuliste tangidega, raudnäpistidega, liikmete wälja wenitamistega ja muu koleda piinamise riistadega, mis inimeste sugule häbiks wanal aeval igas kohas walmistati ja tarwidati. Seal wiidi mõnikord õnnetumaid loomasti hulga kaupja tuleriite peale ja põletati neid elusalt ära. Siiski ei lõppenud nõidade selts maa pealt otsa!

Sel wiisil said wanal aeval mitu tuhat ilma süta inimest piinatud ja ärahukatud, üksnes selle wale, naeruwäärt arwamise pärast, et nõiad kuradiga kaupja pidid olema teinud. Ja sennane kole õnnetus oli igal maal; Saksa maal põletati saea aasta eest wiimne nõid. Ka meie maal leiti niihästi endise Piiskopi ja Rüütli, kui iljemine Rootsi walitsuse aeval sagedasti nõidade peale kohtu mõistmist ja nende hukkamist. — Nii oli, sõber, wana pimedate aega kuu, enne õnneliku Wene Keisride walitsuste hakatust! Kõik hädused ja seaduse kergitused on, nõnda kui täielikum õpetuse walgus, wiimisel poolteistsaada aastadel meie maale osaks saanud. Seda meele tuletates peaks kül igaüks, noor ja wana, Jumalalle tänu andma, selle järel armulise riigi walitsejale, suure Keisrile! Iseäranis nüüd, kus meie riik waenlaste

palitusel on, peab iga alam — se on lapse kodus — helde isaliku Ülemwalitsejale jõudo mööda tegude läbi wäljanditama, et meie armuannete wasto mitte tänamata loomad ei ole. Tugewad nooremad mehed kogugo rõemuga sõalipu alla koko, isamaa rajadelle warjaks, „raudaseinaks raudadelle!“ Wanad ja rammutumad püüdko noorematele seda wahet seletada, mis endise ja meie aea wahel on, sest

„Wanast oli pisa piina aega,
Nüüd aga üsnu õnne aega!“

Kiitab tõt mööda laulusõna, mis ei ole wõerast lausitud loonud, waid mis Eesti külade wainul, kodu- lapse kombel, üleskaswas. — Kül oleks mõnus ja auuwäärt, kui siin ja seal meie maal ka pisut nähtawaks tõuseks sest, mis Wene maal wiimisel sõda aastal igas linnas, külas ja üksikutes peredes juhtus. Isad, kes tugewad olid, tulid poegadele seltsis ennast sõameheks pakuma; teised tõiwad raha, nende hulgas palju, kes Ehwangeliumis räägitud lese naise kombel ühe ainukese teenari raha kasti paniwad, ja tõeste! nemad olid enam toonud, kui rikad oma tuhandetega, sest Jumal ei waata mitte ande, waid andja südame peale. Nõnda ka siin, mis riigi ja isamaa kasuks tuakse, ja ei mite selle pisukese ande, waid andja lahke südame pärast wasto wõetakse, kõik nende hääks koko pannakse, kes sõas hawatud ehk wigaseks saawad. — Aga kallame jutu joonele tagasi.

Meie päiwil on walitsuse poolt käsku antud, et

kuskil enam kellegi peale nõiduse pärast kohut ei tohi mõista. Sest nüüd on tõeste teadaw, et milalgi nõidast maa peal ei ole olnud, kes tuules tõbe nõidis saata, wiga peale panna, kuradiga kaup teha, ehk ennast kurjawaimule peiust ehk mõrõjaks kihlada. Ehk kül mitmeid sugu rohtusi metsas ja lagedail kaswamas, mis inimestele ja elajale kahju nõidwad teha. — Siin tuleb weel üks wigadus nimes tada, mis ebaust, wale luulemise wael on sünnitanud ja mis rahwas

Lupainajaks ehk rõhujaks

kutsutub, ja kellest mõnda tühja jutu liikumas. Tema peab öösel kuu raske kot magama inimeste ja elajate peale langema, neid rõhuma. Mõned ütlevad luu painaja peab sagedast üks moondatud naisterahwas olema, kellele nõiduse wägi seda peale on pannud, et tema nägemata wiisil teist peab rõhuma. Sellest albi jutust ei ole mite üks sõna tõsi, waid arwatut lupainaja rõhumine sünnib nõnda: Kui üks tugewa kehaga, wererikas noorinimene selile magab, siis walgub weri, mis Looja seadust mööda alati edasi tagasi soonte sees woolab, rohkemine südamesse. Werega pakile täidetud süda hakab tugewast põksuma, teeb ahastust ja raskest hingetõmbamist nõnda, kui oleks üks raske koorm meie rindade peal. Aga sesinane wautamine kaub usinast ära, niipea kui inimene ennast parema külle peale käärib; aga

koorem läheb raskemaks igaford, kui kartus ja ebaust inimest waewab, et luulemise wäes sünnitunud luu painaja meid rõhuma on.

Sesugust wale arwamist leitakse weel tänapäewal mitmes kohas rahwa keskel, ja mõned rumalad inimesed raskestawad oma elu, ehk kül ebaust enam nii laialt ei liigu kui enne. Sest inimesed on nüüd palju sügawamalt tarkust sellest saanud, kuidas üks ja teine lugu loomise kombel sünnib; nemad teadwad, et Jumal maa ilma targa muudmata seaduste läbi walitseb, ja et Tema kurja waimudelle seda meelewalda mite ei luba jampsiha hakata. Kui meie lühikene mõistus ka kõiki asju selgest ja põhjani ei jõua läbi arwata ja ütelda kuida? miks pärast? mis läbi? ehk mistarwis? kõit sünnib: siiski leiame meie, nii pikalt kui mõistus meil ulatab, et kõit omal loodud kombel sünnib. Sellest wõime hõlpsalt arwata, et igaühe, meil aias tundmata muu asjaga lugu nõnda samuti wõib olla.

Oleks weel paljugi neist asjust siin jutustada, mis inimesed endale rumaluse, walatuse, kurjatahtmise ja patu läbi ihu ja hinge hädaks peale panevad, ja seläbi oma elu ilma aego koormawad: aga se saaks jutu wäga pikaks tegema. Jäägu teisteks forraks. Kel lööb praego öösel kaks teist külme, misga siis pääwa ja tööd lõpetama.

Ärja põlvelaste riid.

Üks ennemuistene jut.

Suhus ükskord üks mees suurest metsast läbi minnes weike lagedikule, kus kolm ärjapõlvelast isekeskis turjast riidlesid. Nemad woppsiwad pisukeste läte ja jalgadega wõidu, kiskusiwad karupidi tutist, ehk wõtsid hammastega üksteisest finni, nii kui wahest meie mehed Wiidulori laadalt kreo minnes. Weike laste tüli tegi ehtotsalt waataja mehele nalja, aga wiimaks läks lugu kolemaks; mees mõtles: hullud pääd teewad üksteisele otsa, kui ma neile appi ei lähä. Tema astus ligemalle, hülides, pidage natuke finni ja seletage mulle, mis tükkist tüli teil tõusnud? „Wäga hää, wäga hää, Kalewi poeg! et kogemata juhtumine sinu sammud seie juhataks“, — kisedasid ärjapõlvelased kolmekeste ühest suust. „Sina wõid meile kohtumõistjaks asuda, tüli otsa teha ja meid lepitada.“ Mees wastas: Enne kui minust õiguse mõistjad saab, peate riu alustust mulle põhjani üles rääkima. Waata hullapäid! Ma arwasin oma süguste keskis üksi mäesamist tõusma, nüüd nään, et

põlwekõrgusel meestel süda ka suurem kui teha. — Ärjapõlvelased hakasiwad kolmekeste läbi ja ris, tati lugu seletama, üks kisedas bullemast kui teine, mis kui kasside pulmalaul mehe kõrwa kostis. Toho, nurjatunud! hüüdis mees. Kui teie inimese wiisil üksawalt ei oska rääkida, siis ei kuule ma sõna, ehk olleks mul neli kõrwa kahe asemel. Senni kui üks räägib, pidage teised kaks lõuad kinni ehk ma wautan jalakanda suu peale. Mehe ahwardamist mõistisid weikelased, siin ei ole pikemat nalja; suud sulgusid kõigel luku. Kes teist wanem on, ütles mees: selle õigus esitaks kõneleda. „Hää kü, külamees Kalewi poeg, kostis üks ärjapõlvelane — ma tahan sulle riisundi wäljaseletada. Meie oleme kolmekeste wennad; eile panime wana isa mulda, täna tulime kolo, tema järeljäänud wara isekeskis jagama, sest tuli tülitsemine.“ Mees naeris: just kui inimesed! ahnust igas kohas leida. Seletage ehk näidake mulle isa warandust, mis teile tüli teinud?

„Warandus seisab sinno filma ees,“ ütles ärjapõlvelane.

Kus? küsis mees, filmi laiemalle kiskudes. Mina ei näe siin midagi wara.

„Tule ligemalle,“ ütles ärjapõlvelaste wanem wend, wõtis sedamaid ühe wana kaap kübera, paari lagund pärnakoorest tehtud wiisust ja ühe wembla murult ülesse. Reid kolme mehele näidates hüüdis ta: „Siin on meie wara!“

Mees ütles: Kes sellepärast riidu teeb, sellel on wist maias ennam meelt kui pääs. Need asjad ei masta paremat kui sõnnikule wisata. Mõislik ei hakaks nende üleswõtmise pärast maha kumardama. On teil teine tahtmine, siis tehke nõnda: üks wõtab kübara, teine wiisud, kolmas kepi. Igamees saab se läbi isa pärandusest osa, ja tüli on lõpetud.

"Ei lähä korda, ei lähä korda," kisendasid ärjapõlwelased kolmel pillil. "Neid asju ei tohi ühest äralahutada, muidu kaub salarammu seest ära. Asjad peawad ühte jääma, nii oli kadund isa tahtmine."

Moh, siis ei ole jagamist tarwis, ütles mees. Üks wõtko päranduse, teised pühkigo suud puhtaks.

Pikemalt asjalugu järelkuulates sai mees teada, kuida waraparijad isa tahtmist mõõda, kord korralt kallid asju pidid pruukima; aga juba esimesel päawal tahtis igaüks mahajäänud warandust endale. Aga salalugu, mis meestele warandust kallist tegi, oli se, et igaühel näuta asjal suur imewõim sees elas. Kes näuta kübara pähä pani, nägi kõik, mis laial maailmas sündis. Ei mite üksnes seda, mis muu rahwas ligidalt ka silmaga wõis näha, waid mõnda muid, mis teistele nägemata jäiwad. Jah, kübara mees nägi teiste salamad mõtedgi südame põhjas, kui oleksid nad klaas kapis seisnud. Pani kübara mees wiisud jalga ja ütles: Ma tahan Turgimaale minna, siis oli ta Turgis. Nimetas ta Saksat ehk Pohlamaa nime, silmapilgul oli ta seal. Ma usun,

kui wiisukandja kuu ehk ehatähe nime oma keele kõrke oleks tõstnud, siis oleks ta nisama rutust senna jõudnud. Ühte kombet unustasin ütelda. Soowija pidi üteldes pahemat jalga maast tõstma, ei mite paremat. Wõitis kübara ja wiisude kandja kepi käte ja ldi sellega korra tuuleõhku, siis sulas kõik weeks mis ta ees seis, kas sõber ehk waenlane, mees wai naene. Kallid, mäed ja kurjad waimud läksid imekepi lõõgil pihuks ja puruks, sest wemmal oli walusam kui pikse nool! — Seletuse lõpetusel ütles ärjapõlwelaste wannem wend: "Nüüd wõite selgest näha, et neid kallid asju ühest äralahutada ei tohi, waid meie peame isa kazu järel neid kordamööda tarwitama, üks ühel, teine teisel päawal."

Lugu on naljakas kui naljakas, ütles mees, kui ma teie jutu tohiksin uskuda. Pean ma teile päranduse jagamisel tõusnud tüli lõpetama ja teid isekesks lepitama, siis on esiteks tarwis, lugu läbi katsuda. Mina pean oma silmaga nägema, kas kepi, wiisud ja kübaralot teie sõna tõeks teewad. Siis wast wõin ma teile õigust mõista.

"Katsu kui tahad," hüüdsid ärjapõlwelased. "Aga ole kiire katsumisel. Täna peetakse Kuuras maal parajalt wäga uhkeid pulme; kõik meie sugulased ja sõbrad on seal koos. Seepse oli, mis meile tüli sigitas. Igaüks ihaldas pulma minna, kedagi ei tahtnud kooa jääda."

Mees wõitis nüüd wana kübaraloti katses käte,

waatas kiidetud pääwarju seest ja wäljast, kas midagi mõralist tema külles nähtawal. Silm ei näinud ühtegi muud, kui seda, et kübar mite wildist ei olnud, waid äraleigatud inimeste küünte laastudest kunstlikult kolo oli walatud. Kübarat pähä pandes, nägi mees sedamaid uhkeid Kuuramaa pulme, ja palju muidu laias mailmas jündiwaid asju. Ennelik mõte tuli kübaraga mehe pähä, kui ta imelikubara abiga märku sai, et ärjapõlwelased wäga tõsjaroga mehikesed oliwad. Tema üles: Andke mulle wiisud jalga ja kep kätte; pöörage silmad pääwatõusu wasta ja seljad minu poole, ärge waatake mite enne üle öla tagasi, kunni ma käsin: siis teen teile selget õiguse otsust.

Kollid ärjapõlwelased täitsid tõrkumata mehe tahtmist. Andsid wiisud ja kapi tema kätte, wahisid ise hommiku wasta, õigustegemise otsust oodates. Mees pani wiisud jalga, mõtis wembla kätte, keda ta keeritades ärjapõlwelaste poole lastis kukuda. Silmapilgul olid ärjapõlwelased kui ärjapühitud; ega jäänud neist muud järele kui kolm weepiiska krookõlehe peale, kust räästas waewalt nolatäie oleks mõinud leida.

Esimene katse töö oli wäga õnnelikult lorda läinud. Mees mõtis nõuks Kuuramaale pulma minna. Sai ta seda soowimist nimetates, pahemat jalakanda waksalõrguselle maast tõstnud, siis oli ta Kuuramaal, keskel rõõmsas pulmaliste seltsis. Pisedude peres oli wäga rohkest rahwast koos, ülemaid

ja alamaid, waesi ja lehwu, sest pulmaperemee oli rikas majamees. Rõõkinägew kübara mees nägi silmi ülestõstes, teise rohkeima perekonna weikeid wõeraid toa lae al, mis palju suurem oli, kui palutud wõerad pörandal. Siiski ei näinud neid pisukest kedagi muud, kui kübara peremee. Weikesed rääkisid iseleskis: „Näate, wana onu tulnud ka pulma.“ Teised hüüdsid: „Ei ole wana onu, waid onu kübar, kep ja wiisud on wõera mehe käes.“

Wahedemaal toodi roawaagnad lauale. Waagnatel kõigil kaaned peal. Seal pani Rõõkinägew imelikult lugu tähele, mis muidu kedagi ei näinud. Põhine perekond toa lae al oli imelikult kiirusega roawaagnad, õlle ja mõdukannud põhjani tühendanud, aga niisama rutust jalle täitnud. Nemad olid alwemat rooga ja jooli ärjapõlwelaste parema andede asemele pannud. Aga ei pulmaperemee ega ükski muu inimene pannud seda petust tähele.

Rõõkinägew astus lahkest teretates pulmaperemehe juure ja rääkis wiisaka inimese kombel: „Urge pange pahaks, auus perewanem ja pidude tallitaja, kui kogemata korral teie lustipidule juhtusin. Pulmailu õilmeid ei leita igas põesas, waid arulises aawikus; sellepärast wiibisin pidusi waatama. Pulmaperemee wastas: „Täna teid tulemast, armas kogemata külaline! Meil ei ole kellestki puudust, aidad ja lambrid seisawad söögiwaraga täidetud, meesle õlut enam kui tarwis, naistele mõdu magusat, nii

palju kui ise tahavad. Kus nii rohkest rahvas koos, seal ei tee mõned rohkemine enam koormat."

Aga kui palumata võeraste hull palutud pulmalistest paarkorda suuremaks kasvab, kuid lugu siis? küsis Rõõminägem.

Pulmaperemees kostis: "Seda ei ole küsil rahva mälestusel nähtud ega kuulnud, sellepärast ei mõista mina teie jutu.

Võeras mees ütles: Teie saate minu juto kohe mõistma, kui minu kübara pähä panete ja silmad toa lae poole tõstate. Siis võite enda nägemist mööda nõuu pidada, kas teil lootust on söögi ja joogi varaga läbi saada? Seda üteldes pani ta oma kübara pulmaperemehe pähä. Suur oli pidude valmistaja imeistus, kui ta silmi lae poole tõstes, weike võeraste hulka nägi, mis kui sääse pere, kenal ferduse õhtul, lae al fihises. Tema küsis kohkudes võera käest: "Mis elukad need on? Minu hing ei teadnud neist midagi. Võtan teie kübara pääst, siis kaunwad weiksed loomad kui tuul ära; panen ma kübara pähä, kohe leian neid jälle wanas paigas. Aga — toho! — mis ma näen, nemad tühendawad waagnad ja kannud laual tühjaks, enne kui pulmalised sööma saawad. Kuid mõiksin ma nende käest peasta, kes minu maja kipuwad tühendama? Need söowad kõik paljaks, ehk kül isse pisukesed on.

Rõõminägem wastas: Ma tahan palumata võerad rutust teie majast wäljakihutada, kui teie seda soos

wite. Teie peate natukeseks aeaks palutud võerad õue peale melitama, siis tahan ma toa neist pisukestest puhastada. Uksed ja aknad pange hoolega kinni, et kuhugi pragu ei jä; nismuti ka kõik oherdi augud seinades. Wäljamineku wärawalest ei tohi kuhugi lahti jäta, muido peasewad mõned nurjatunud paku.

Pulmaperemees ei tahtnud kül naljakat lugu ueluda, siiski täitis ta tõrkumata võeramehe tahtmist, et näha saaks, mis ime pikemalt pidi sündima.

Peremees palus oma võeraid õue peale natukeseks aeaks astuda, üteldes, senni walmistawad ümmartajad paremine sööma lauda ja toowad uuest täidetud konnud lauale. Siis pani ta ukсед ja aknad kinni, et kuhugi pragu ei jäänud. Oherdi ja oksade augud topiti seinades nismuti kinni; ega wõinud siin ükski loom peasta. Rõõminägem üksi jäi weike võerastega tuppä. Peremees oleks häämeelega ka senna jäänud, mis kübaramees temale ei lubanud.

Kui Rõõminägem ukсед, aknad, seinapraud, oherdi ja oksaaujud kõik kindlad leidis, wõtis ta nõia wembla käte, lastis lae al ja seinanurke mööda malaka tantside, et lust oli näha. — Lühikese aea pärast oli weike perefond sootumata toast kadunud, aga igast ühest pisuke weepiist mahajäänud. Reid piisakelt leiti wäga palju, sest toapõrand näitas üleühtse märg, kui oleks paksu wihma sadanud. Üks oherdi auk oli kogemata kinnipanemata jäänud, se läbi üks weike mehike wälja peasnud. Põgenemise

Korral oli nõiamemmal natuke temasse puutunud. Sue peal kuuldi tül aega iljemine veel tema kaebamise wingumist: „Ai, ai! ai, ai! wäga walus! Olen monekorral wanaisa raudwitsa tulises pikse nooles kannatanud, mis selle wembla wasta pisutefeks arwata.“

Pulmalist paluti murrult tupa tagasi. Peremees nägi suure rõemuga wõera mehe kübarat pähä panes, et tuba tühi oli; sest weikelaste perekond lae al näitas kui pühitud. —

Senni kui pulmalised sööma laual istuswad, Jumala andeid maitsedes, waatas Rõigenägew ime kübara abiga nende mõteid. Seal nägi ta mitu ja mitu sala asja, mis teistel warjul olid. Aga meie ei tohi kõiki kuulutada, mis ta oli näinud; saago aga nipalju siin awaldatud: Peiu südames oli äja warandus kallim kui neiu; noorikul jälle üks — aga meie ei raatsi tema saladust awaldada. Rahju, wäga lahju, et meie päiwil niisugust kübarat enam ei tehta. Ma ostaksin kohe endale ühe sesuguse kübara.

Mõistatuste seletus,

mis minewa aastases Kalendris olid.

Suurem osa lugejaid on wist ise mõistatuste seletuse ülesleidnud, siiski peame neile tähendust siin andma, kes omaist wäest täieliku otsust ei ole saanud.

Nemad tähendasid:

Number 1.	wale	ja	elaw,
— 2.	reha	—	aher,
— 3.	fool	—	loof,
— 4.	liiw	—	wiil,
— 5.	luf	—	ful,
— 6.	nof	—	fon,
— 7.	kuul	—	luuf,
— 8.	aro	—	ora.

H. Laakmanni jures on sel aastal müa:

Koli = ramat. 7 jaggo.

Seejuhataja Umma:fooliliste õppetuse jures.
Õppetus, kuidas Tallorahwa Rendikassa abbiga
võib tallomaid osta. Maf. 2½ fop.

Peter I., Wenne:riigi Keiser, kedda temma tö
ja teggemisse pärrast "suureks" hüitakse.

Tallo rahwa Koddo: sõbber. Maf. 8 f.

Kaunid wafised lustilikud rõmo: laulud ning
üts illus ennemuistne jut. Maf. 8 f.

Uus Ma:rahwa sõbber ehk Pillikormikenne.
Maf. 13 fop.

Jürri: Neimarf ja temma wiol. Maf. 15 fop.

Lenore. Üks kuulus muistene laulu-jut. Maf. 4 f.

Sõda. Wiru wana Lauliku kenam Kandle-lugu.
Maf. 5 fopp. hõb.

Üks laul, kui waenlane meie maal tulli sõddima.

Paar sammokest rändamise teed. Maf. 7 f.

Püssipappa esimesed Kõlla: Tüttud kulla rahwale,
Esimesenne õhto. Maf. 15 f.

Sannumetoja. Ehk: Uut ja wanna Ma:rahwa
rõmuks ja õppetuseks. 4 jaggo.

Dnsa Lutterusse iggapäwane usko:õppetus ja fin-
nitus. 2 jaggo.

Piibli luggud. Esimesenne jaggo, kus on Wanna
Seäduße sündinud asjad. 2 trükki. Surem
trük maf. 30 fop. — wähhem trük 17 fop.

Palwe ramat, mis isseärranis sõameestele kasa
anda, kui wõerarahwa male ärralähäwad.

Maf. 15 fop.